

presència

Número 1827. Del 2 al 8 de març del 2007. Any XLII. 0,50 €

Lluís Llach, fi de trajecte

40 ANYS DESPRÉS.

Lluís Llach va cantar per primer cop en públic el 22 de març del 1967.

Quaranta anys i dos dies després, protagonitzarà el seu últim recital. / 2 a 9

Lluís Llach, fotografiat ara fa uns dies a Barcelona. / ANDREU PUIG

Lluís Llach

QUARANTA ANYS D'OFICI.

Lluís Llach va cantar per primer cop en públic el 22 de març del 1967. Quaranta anys i dos dies després, protagonitzarà el seu últim recital.

XEVI PLANAS / Barcelona

● Lluís Llach oferirà el dissabte 24 de març l'últim recital de la seva carrera artística oficial, a benefici de les entitats Salvem l'Empordà i Metges sense Fronteres. Serà a Verges, la població del Baix Empordà on va passar la infantesa i que va evocar en un dels seus discos més valorats, *Verges 50*. Tenia ganes de plegar des de feia temps i ha decidit abandonar els escenaris coincidint justament amb el quarantè aniversari del seu debut, el 22 de març del 1967, al Centre Catòlic i Social de Terrassa, com a setzè component del col·lectiu de cantautors Els Setze Jutges, al costat de Miquel Porter, Delfí Abella, Martí Llauredó i Maria Amèlia Pedrerol. Confessa en aquesta entrevista que per primera vegada a la vida es planteja seriosament el futur, ara que se sent un vell jove que fins al 2008 no arribarà a la seixantena i que disposarà de tot el temps lliure que li ha faltat fins ara.

— Aquesta és la segona vegada que decideix abandonar l'ofici de cantant. En l'altra ocasió al final va tornar als escenaris. Admet la possibilitat que aquest cop també hi acabi tornant?

— «Sóc sincer quan afirmo que plego, encara que a hores d'ara no pugui concretar gaire res més, perquè el meu futur encara és molt obert i molt incert. Només sé que ara s'acaba la meva trajectòria oficial de cantant, que plego d'una manera definitiva. La meua carrera artística ha arribat autènticament al final. La situació de l'altra vegada era molt diferent de la d'ara. Entre el 1978 i el 1979, em sentia descontent amb mi mateix perquè no m'agradaven els resultats artístics de la meua feina, ja que no la podia desenvolupar en unes bones condicions tècniques a causa de la conjuntura política. Com que llavors vivíem l'època de la transició del franquisme a la democràcia, els cantants jugàvem sobretot un paper simbòlic en les reivindicacions de les llibertats i els recitals esde-

FOTO: ANDREU PUIG

venien mítings en què la part artística quedava clarament arraconada a un segon terme. Vaig acceptar jugar aquest paper, però em notava violentat amb mi mateix perquè m'adonava que els aspectes artístics no eren prioritaris en la meua feina. La llàstima és que no podia fer res per evitar-ho, ja que era impossible podia modificar la lògica dels esdeveniments. Llavors cantar en públic podia resultar estimulants políticament, però no era gaire motivador mirat des d'un pla estrictament artístic.»

— **En aquella ocasió el públic no va arribar a saber que vostè havia plegat...**

— «Vaig comunicar solemnement la decisió de plegar a en Joan Molas i la Núria Batalla, els dos amics de l'ànima que em feien de mànagers. Em van entendre molt bé i no em van pressionar gens per tal que continués. Simplement em van aconsellar que fos caut i que per prudència no anunciés públicament la meua retirada. Els vaig fer cas. Vaig plegar sense explicar a ningú que ho havia deixat. Al cap d'uns vuit o nou mesos, m'ho vaig repensar i vaig decidir tornar a cantar.»

— **Què el va motivar a repensar-s'ho i a tornar?**

— «L'amistat dels membres del Club Tenco, que em va dur a plantejar-me moltes coses. El Club Tenco és una colla d'amics amb seu a Sanremo que cada any organitza un festival de cançons d'autor de referència mundial i concedeix un premi de reconeixement a la trajectòria d'un cantautor. El 1979 em van donar inesperadament aquest premi. Em va augmentar l'autoestima saber que des d'Itàlia valoraven la meua obra unes persones que no vivien el nostre context polític i que s'interessaven per la cançó per

•
«L'eufòria de la democràcia provocava que el 1978 als recitals s'estigués pendent de cridar a favor de les llibertats més que de cap altra cosa.(...)»

«Encara em faig creus de com actuàvem al Palau de la Música amb un equip de so de només cent watts... Els aspectes artístics no eren prioritaris.»

«Això no m'agradava i vaig decidir plegar sense fer-ho públic. Al cap d'uns vuit o nou mesos em van donar el premi Tenco i això em va animar a tornar a cantar»

•
«Cap al 1991 em van diagnosticar un càncer i els metges em van dir que em quedava un any de vida. Per sort, el vaig superar»

unes raons bàsicament estètiques, tot i que sense defugir els compromisos ètics, ja que algunes d'aquestes persones justament s'havien significat per la seva lluita antifeixista. L'amistat del Club Tenco i el testimoni humà dels seus integrants em van animar a continuar, perquè van contribuir a fer-me veure les coses d'una manera diferent de com les veia fins llavors. Durant uns anys vaig anar sovint a Sanremo i l'experiència de passar pel Club Tenco em va servir de molt. Em va permetre veure la meua feina inserida en un context en què hi havia molts altres cantants d'arreu del món que es dedicaven al mateix, independentment de la situació política que es vivia el seu país.»

— **Mentrestant aquí llavors continuava sent difícil per a un cantautor despertar interès amb les seves cançons si no eren proclames polítiques...**

— «L'eufòria que havia generat l'arribada de la democràcia provocava que el públic als recitals sobretot estigués pendent de cridar a favor de les llibertats, més que no pas de cap altra cosa. Els cantants potser quedàvem en un segon pla i continuàvem exercint la nostra feina com podíem. Encara em faig creus de com actuàvem al Palau de la Música Catalana de Barcelona amb un equip de so de només cent watts, amb una potència com a mínim vint vegades inferior a la necessària... Fins als anys vuitanta no vaig tenir prou diners per poder disposar d'un equip de so i de llum mínimament professional. No hi havia manera de treballar d'una manera tècnicament adequada.»

— **La discreció no tan sols el va dur a no anunciar llavors la seva retirada, sinó que també li ha impedit parlar d'un**

dels moments més delicats de la seva vida, al començament dels anys noranta, quan li van diagnosticar un càncer...

— «Devia ser cap al 1991. Tenia un càncer i els metges em van dir que em quedava un any de vida. Vaig preferir no parlar-ne. Ara tampoc no en vull parlar si no és per deixar constància que amb força de voluntat es pot vèncer un càncer. Almenys això és el que ha passat en el meu cas. Em sento amb l'obligació de fer pedagogia del meu exemple i l'apunto per si pot ser útil per a algú en una situació semblant a la que vaig viure llavors. D'aquella època recordo l'entusiasme i la passió amb què treballàvem amb en Miquel Martí i Pol escrivint els textos d'*Un pont de mar blava*. Sobretot l'últim terç d'*Un pont de mar blava* reflecteix molt bé com ens sentíem en aquell moment tant jo com en Miquel, que sempre va tenir una salut molt fràgil. Conversàvem llargues estones, rèiem molt i ens ho passàvem molt bé quan estàvem junts, encara que llavors no teníem gaire salut ni l'un ni l'altre. En Miquel Martí i Pol era una font de la qual podies aprendre coses constantment. Recordo que ell sempre em deia que se sentia poeta pel que hi havia en els seus poemes, independentment de si havia volgut escriure'ls o no.»

— **Li van sortir alguns textos sobre la mort arran de la vivència del càncer?**

— «No. Jo no canto la mort. Jo canto la vida. Fins i tot en cançons en què pugui semblar que parlo de la mort, com *Si arribeu*, *Quan l'onada em durà a la platja dels morts*, *Vida* o *Alè*. He estat sempre una persona físicament sana. No he tingut mai problemes de salut, menys quan em van diagnosticar el càncer. No m'explico

com en algunes cançons antigues meves hi pugui sortir la mort, ja que la mort no ha format mai part del meu univers de sensacions familiars. Quan vaig tenir el càncer no vaig escriure sobre la mort. Em vaig estimar més compondre una cantata sobre el diàleg entre cultures. L'experiència de preparar *Un pont de mar blava* va ser molt emocionant, tot i que com a disc m'agrada més *Porrera* que *Un pont de mar blava*. Vam voler servir-nos tant del català com del grec i de l'àrab per aportar un cant a la convivència en tres llengües que tenien i tenen un valor simbòlic indefugible.»

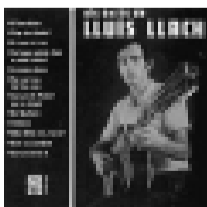
— **L'any que ve complirà seixanta anys i ara es retira. Li pesen els anys?**

— «M'he educat per a la vellesa. Em commou la gent gran. Des de molt jove he viscut en contacte amb persones d'edat força avançada. M'impacta el testimoni heroic de la gent molt gran que encara lluita i manté ben viu el seu somriure. Ara se m'acaba la trajectòria oficial com a artista i he de veure com gestiono el meu futur. Em van proposar actuar al Camp Nou per tancar la meua carrera, però m'he estimat més que l'últim recital sigui a Verges, a benefici de *Salvem l'Empordà* i *Metges sense Fronteres*. Verges representa la meua infantesa, els meus orígens. És lògic que vulgui acabar tornant al lloc d'on vaig sortir.»

— **Té curiositat per saber com se sentirà l'endemà de l'últim recital?**

— «No sé com em sentiré. Potser tindrè un xoc. Ja he alertat els meus amics per si m'han de venir a recollir i m'han de fer descansar en un llit ple de coixins... M'impresiona i alhora m'excita aquest final de la meua trajectòria artística. Hauré de revisar moltes

DISCOGRAFIA

ELS ÈXITS DE LLUÍS LLACH
(Concèntric, 1969)
L'estaca, *El bandoler* i altres cançons de la primera època.

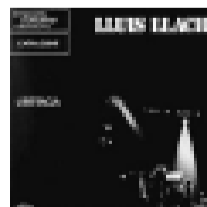
ARA I AQUÍ
(Movieplay, 1970)
Llach, més *crooner* que mai, acompanyat per una potent formació orquestral.

COM UN ARBU NU
(Movieplay, 1972)
El disc que li obre el pas cap a un camí més personal. Inclou *La gallineta*.

LLUÍS LLACH A L'OLYMPIA
(Movieplay, 1973)
Testimoni del debut de Llach a l'Olympia, en l'exili de París.

L'ESTACA
(Le Chant du Monde, 1973)
Versió íntegra, en un elapè doble, del debut a l'Olympia.

I SI CANTO TRIST...
(Movieplay, 1974)
Potser el millor disc de Llach, amb un so molt original.

VIATGE A ITACA
(Movieplay, 1975)
La poesia de Kavafis inspira una obra mestra del rock simfònic dels 70.

BARCELONA. GENER DE 1976
(Movieplay, 1976)
Un document de l'eufòria col·lectiva en morir Franco.

coses i m'hauré de preparar per a una vellesa que per sort podré començar a viure sense que m'hagi arribat encara el declivi de les facultats físiques. Sóc un vell jove. M'ho trobaré tot de cop en un primer pla i hauré d'aprendre a treure suc de la meva nova situació. Per primera vegada a la vida, hauré de reflexionar sobre el meu futur.»

— **A quines activitats té intenció de dedicar el seu temps?**

— «De moment se m'obre un horitzó molt gran. Tinc ganes de viatjar pel pur plaer d'observar i de llegir sense presses. Fins ara no he pogut fer-ho com hauria volgut. Vull enfrontar-me al meu avorriment, per veure com reaccio. Tinc ganes d'experimentar sensacions noves o poc conegudes per a mi.»

— **Continuarà escrivint cançons?**

— «Segurament no podré evitar-ho. Ara mateix ja estic component... El que per a mi és innegociable és la decisió d'alliberar-me de la responsabilitat de donar joc a tota la maquinària que comporta l'exercici professional de l'ofici de cantar. Si em criden per anar a actuar sol amb el meu piano en un teatre, durant una temporada no deuré ser capaç de dir que no a aquesta mena de peticions, per necessitats d'expressió. El meu objectiu, però, és tallar el vincle amb el públic tan aviat com pugui, per no ser esclau de cap mena de nostàlgia ni de dependència. De tota manera, no em vull programar ni vull condicionar la meva llibertat. Després del recital de Verges tancarem l'oficina de management, però encara no sé què passarà. Estic cansat de la dinàmica dels enregistraments dels discos i no tinc ganes de gravar-ne cap més, però potser em

Lluís Llach complirà seixanta anys el 2008. / ANDREU PUIG

pot atraure escriure música per al cinema o per al teatre. És massa d'hora encara per veure-ho clar. Ja s'anirà veient... He tingut la sort de poder comptar amb el públic que m'ha seguit gairebé a contracorrent durant quaranta anys i ara no voldria fer un mal ús d'aquest privilegi. Procuraré acceptar tan poques propostes de recitals com pugui, perquè sóc ben sincer quan asseguro que la meva decisió de plegar aquest cop és absolutament irreversible. També és veritat, però, que a la vegada no em vull castigar negant-me l'oportunitat de viure el que tingui ganes de viure a cada moment. Ara encara és tot molt incert... De fet, mai no he planificat la meua vida. Si quinze anys enreure algú m'hagués donat a entendre que jo em dedicaria a muntar una empresa per comercialitzar vins del Priorat, li hagués dit que m'estava fent una broma. La veritat és que realment mai no sabem què pot acabar passant...»

— **Va començar la seva trajectòria com a cantant ara fa quaranta anys, com a membre d'Els Setze Jutges. Acaba de morir Delfí Abella, un dels primers membres d'aquest col·lectiu. Quins records en conserva?**

— «Suposo que he mitificat els records que conservo d'Els Setze Jutges i ja em sembla bé que m'hagi passat això. Em ve molta tendresa quan penso en Els Setze Jutges, en el seu esforç per obrir camí a gent que triava el català com a llengua d'expressió artística. En Delfí Abella era una persona molt divertida i molt humil. No sé com podíem arribar a cabre-hi, en el seu Seat 850, quan anàvem amunt i avall del país carregats amb les guitarres per anar a fer recitals. Vaig aprendre molt d'ell i dels altres companys d'Els Setze

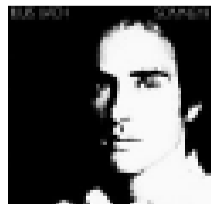
DISCOGRAFIA

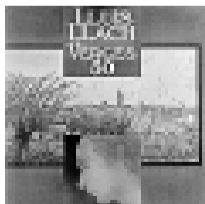
CAMPANADES A MORTS
(Movieplay, 1977)
Cantata contra l'estafa del canvi de règim polític.

EL MEU AMIC EL MAR
(Ariola, 1978)
Recerca d'un so de referència netament mediterrani.

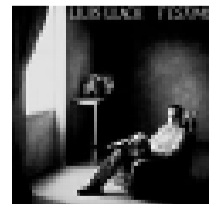
SOMNIEM
(Ariola, 1979)
Un experiment que dóna molt protagonisme a l'ús dels sintetitzadors.

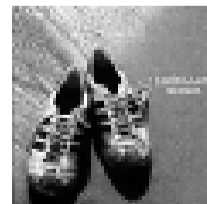
VERGES 50
(Ariola, 1980)
Una obra mestra que evoca amb gràcia la vida a l'Empordà dels anys 50.

I AMB EL SOMRIURE, LA REVOLTA
(Ariola, 1982)
Llach canta Martí i Pol per primer cop.

T'ESTIMO
(Ariola, 1984)
L'inici d'un gir musical orientat a buscar més detalls en els arranjaments.

MAREMAR
(Ariola, 1985)
La descoberta, a través de Fabrizio De André, d'elements de la música ètnica.

CAMP DEL BARÇA. 6 DE JULIOL DE 1985
(Ariola, 1985)
Gravació del recital amb més públic.

Jutges. Era curiós fixar-se, per exemple, en els criteris que se seguien a l'hora de determinar l'ordre de les actuacions: primer el més simpàtic, després un d'animat, després una noia... Encara tinc ben present la cara de pànic que jo feia el dia del meu primer recital, a Terrassa, el 22 de març del 1967. Ja han passat quaranta anys...»

— **Exagera qui explica que el van haver d'empentar per tal que sortís a l'escenari?**

— «És cert que no hauria estat capaç de cantar en públic si no hagués estat per l'empenta que em van clavar aquell dia. Durant molts anys em sentia massa tímid per sortir a l'escenari. Necessitava prendre'm alguna cosa que per a mi tenia la virtut de fer-me superar la por: una clara d'ou, una poma... Fins i tot una vegada, en un recital a Cassà de la Selva o a Llagostera, vaig prendre una mica de menta, però no ho vaig fer mai més, perquè el cap m'anava donant voltes com si m'hagués emborratxat... L'important en aquestes situacions era entretenir-me prenent alguna cosa que em fes passar la por.»

— **Quina explicació troba ara a aquesta seva reacció de tímida tan potent?**

— «Suposo que em sentia molt insegur perquè em veia en un gran buit a causa de la meua falta de vocació. Jo era un nano al qual li agradava la música, però no tenia vocació per res. Estudiava i em preguntava a què em volia dedicar. No en tenia ni idea. Era certament dramàtic, perquè notava que la societat m'incitava a definir-me i jo no sabia com respondre. Vaig estudiar enginyeria, però em sembla que no en vaig aprovar ni una assignatura. Després vaig estudiar ciències econòmiques, polítiques i socials sense sa-

En aquest camp a tocar del poble s'instal·larà una gran vela on es farà el concert. / PRESENCIA

Concert de comiat a Verges el dia 24

● Lluís Llach s'acomiarà dels escenaris amb un concert molt especial que tindrà lloc el 24 de març a Verges, en una vela per a 5.000 persones. L'últim concert oficial de Llach està organitzat per l'Ajuntament de Verges, una comissió cívica amb la participació dels organitzadors de la processó i altres entitats i, com a associacions beneficiàries dels guanys del concert per decisió de Llach mateix, Salvem l'Empordà i Metges Sense Fronteres. El concert tindrà lloc en una gran vela de circ —només n'hi ha una altra de tan gran a tot l'Estat—, que s'aixecarà en un terreny a la sortida de Verges en direcció a Ultramort. Envoltada per grades, a la platea hi tindran prioritat els patrocinadors i nombroses persones del món cultural i polític, entre elles el president de la Generalitat de Catalunya, José Montilla, però també els 1.200 veïns censats a Verges, per als quals es reservaran entrades. L'empresa Mediapro (productora de *Salvador* i *Llach, la revolta permanent*)

és la principal patrocinadora del concert, i el gravarà per a la seva edició en DVD. A principi de març es posaran a la venda per Servicaixa entre 1.500 i 1.800 localitats, al preu de 28 euros, per veure el concert i la projecció de la pel·lícula *Llach, la revolta permanent*, que tindrà lloc a la vela a les sis de la tarda del mateix dia. En vista de l'allau de públic que s'espera, l'organització ha previst una gran pantalla a la plaça de l'Ajuntament, on 1.500 persones podran seguir, dretes, el concert en directe, al preu de 10 euros. Tot i que s'ha anunciat que el concert se centrarà en el seu últim disc, *I.*, s'espera un comiat atípic i llarg.

L'organització ha preparat diverses activitats paral·leles, que començaran el divendres amb l'emissió en directe des de l'Ajuntament d'*El matí de Catalunya Ràdio*, d'Antoni Bassas, seguida de dues taules rodones, una el mateix dia sobre *Els Setze Jutges i Lluís Llach* i l'altra el dissabte sobre les diverses facetes no musicals del cantant. / X. CASTILLÓN

ber ben bé en què consistia, això de l'economia. Aquests estudis, però, ja em van atraure bastant més que els d'enginyeria, perquè tenien una important dimensió humanística... De tota manera, no tenia una vocació clara. Mai no vaig arribar ni a somniar que pogués guanyar la vida cantant.»

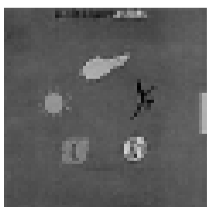
— **A les aules de la universitat es va fer molt amic d'Antoni Castells, ara conseller d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya, que fins i tot el va ajudar a escriure algunes cançons...**

— «La universitat em va permetre conèixer gent molt maca, amb la qual compartia gustos artístics i militància política. Un dels amics que hi vaig fer va ser ell. En Toni Cano, en Lluís Boada i ell em van ajudar a escriure les lletres de *Jo també he dormit a l'alba*, *El jorn dels miserables* i uns quants cançons més. Érem de la Unió d'Estudiants Revolucionaris i ho discutíem tot fins a l'últim detall. Per evitar marginar ningú per raons d'opció sexual, les meves cançons d'amor no evoquen ni el gènere masculí ni el femení. Això no em ve del moment en què vaig assumir públicament la meua homosexualitat, sinó de molt abans, dels temps en què amb els companys de la universitat parlàvem que no s'havia d'excloure mai ningú...»

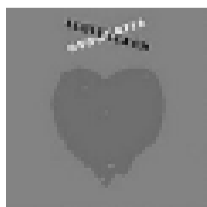
— **Com veu l'evolució ideològica que ha seguit Antoni Castells?**

— «L'entenc i la respecto. Ell ve d'una família amb profundes conviccions democràtiques. La seva mare, la Margarita, és la primera mare *progre* que vaig conèixer. És una dona extraordinària, que preparava unes carxofes fregides boníssimes. Encara ara de tant en tant, entorn d'un bon plat de carxofes, comentem com ha

DISCOGRAFIA

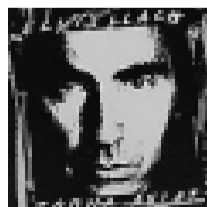
ASTRES
(CBS, 1986)
Un àlbum concepte centrat en la influència dels astres en l'ésser humà.

GEOGRAFIA
(CBS, 1988)
El disc que convenç menys el seu autor, per problemes de producció.

LA FORJA DE UN REBELDE
(CBS, 1990)
Banda sonora per a una sèrie de televisió del mateix títol.

TORNA AVIAT
(CBS, 1991)
Un disc de transició entre dues etapes, enregistrat a la seva casa de Parlavà.

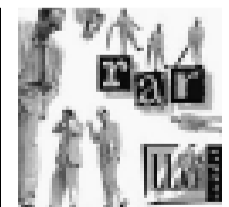
ARA. 25 ANYS EN DIRECTE
(Picap, 1992)
Resum en concert d'un quart de segle de carrera.

UN PONT DE MAR BLAVA
(Picap, 1993)
Un impactant cant a la interculturalitat en català, àrab i grec.

A BIGI, PERQUÈ EL BALLIS
(Picap, 1993)
Una mostra de les músiques de Llach per al cinema.

RAR
(Picap, 1994)
Aplec de gravacions inèdites, amb versió de *Campanades a morts*.

Lluís Llach, en una seqüència d'imatges preses durant l'entrevista, al Port Olímpic de Barcelona, on té el vaixell on dorm quan ha de passar-se dies a la capital del país. / ANDREU PUIG.

evolucionat tot. La voluntat de canviar la societat es pot expressar a través de moltes opcions. En Toni es movia llavors entorn de Bandera Roja, potser per les conseqüències del lideratge del professor Manuel Sacristán. Jo venia d'una educació escolàstica, amb molta influència del món rural i de la religió, que m'havia deixat unes traces evidents arran de la meua estada de sis anys a l'inter-nat a La Salle de Figueres, on ho vaig passar molt i molt malament. En arribar a la universitat potser em seduïen més les teories que venien de l'anarquisme que no pas les que provenien del marxisme, però la veritat és que políticament jo avançava a les palpentes, ja que no tenia cap mena de preparació i em guiava només per la intuïció. En Toni, que estava emparentat amb l'Alfonso Comín, era marxista. Ara que en Toni es mou dins el socialisme en una opció de poder la meua obligació és respectar-la i ser-hi crític. Ell és una persona preparadíssima i ens convé que hi hagi persones com

ell al poder en un moment en què ens tornem a trobar amb l'enfrontament d'una Espanya cavernícola. La covardia i la prudència han dut conseqüències desastroses al país. La defensa de la democràcia passa indiscutiblement pel coratge. S'ha de redefinir bé el paper de cadascú.»

— **Quin és el que ha de jugar el PSC?**

— «El PSC ha d'aclarir si vol defensar per damunt de tot els interessos de Catalunya o si vol ser només la corretja de transmissió del PSOE a Catalunya. Resulta particularment interessant que aquesta disjuntiva se li plantegi justament amb José Montilla de president de la Generalitat. Fins ara el PSC no ha optat pel coratge en la defensa de la democràcia. A CiU li passa el mateix que al PSC, perquè encara no ha decidit renunciar a entrar al govern espanyol i està molt preocupat per la sociovergència. ERC ha de demostrar encara que pot formar part del govern de la Generalitat sense traïr els seus principis. IC-

Els Verds ha de deixar clar si, més enllà de tàctiques puntuals, vol o no convertir-se en la força motriu de l'esquerra catalana... Hi ha sectors de la burgesia que viuen la situació del país amb molta preocupació, perquè pensen que hi haurà una davallada si no torna a governar la dreta.»

— **Com viu la constatació que alguns antics companys de viatge ideològic segueixen ara camins més conservadors?**

— «És inevitable que cadascú evolucioni d'una manera diferent, encara que quan érem joves confluïem en posicions ideològiques idèntiques o molt semblants. Cadascú és fruit del seu camí. Jo vaig aprofitar el meu pas per la universitat per absorbir com una esponja tot el que hi passava. De la mateixa manera que em vaig formar en clau nacional gràcies al mestratge dels companys d'Els Setze Jutges, que em van ensenyar un país que no coneixia anant els caps de setmana amunt i avall, va ser a la universitat on vaig prendre consciència de

les injustícies socials. La cafeteria de la universitat era com una mena d'aula magna, un focus d'efervescència on podies dur a terme un aprenentatge integral. Començaves prenent un cafè i acabaves corrent davant la policia. El contacte amb la universitat em va trasbalsar, perquè em vaig convertir de cop en un incendiari. Els meus amics es devien pensar que m'havia tornat boig o que fins llavors havia fingit. Ni una cosa ni l'altra. El que simplement va passar és que jo era molt inexpert i que em va transformar tot el que vaig viure en aquella època en l'àmbit de la universitat. El que encara no acabo d'entendre és que llavors no cometés molts més errors dels que vaig cometre.»

— **A part d'influir-lo en aspectes ideològics, de quina manera el van marcar la universitat i Els Setze Jutges estrictament en l'aprenentatge de l'ofici de cantant?**

— «Em van marcar molt. A la universitat no paràvem de preguntar-nos al servei de quina cau-

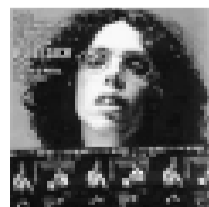
DISCOGRAFIA

PORRERA
(Picap, 1995)
El món vist des de Porrera, el poble del Priorat on s'estableix als anys 90.

NU
(Picap, 1997)
Llach despulla les peces i les defensa sol al piano en aquest disc en viu.

PASA
(BMG-Ariola, 1997)
Disc senzill compartit amb el cantautor canari Pedro Guerra.

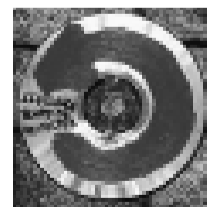
9
(Picap, 1998)
S'obre amb una de les millors cançons de l'última etapa, *Una finestra al mar*.

ABRIL 98. CONCERT PER UNA LLEI
(Picap, 1998)
Disc col·lectiu gravat en concert a Lleida.

KOSOVO
(Picap, 1999)
Disc senzill amb dues cançons en solidaritat amb el poble del Kosovo.

TEMPS DE REVOLTES
(Picap, 2000)
Un cant de futur a favor de la unitat dels Països Catalans.

JOCs
(BMG-Ariola, 2002)
Inclou *Neofatxes globals*, un atac a la política del govern de José María Aznar.

sa calia posar qualsevol manifestació artística. Aquells debats van ser fonamentals per tal que jo tingués clar sobre què volia tractar en les meves cançons. Cada lletra que em sortia era objecte de debat amb els meus companys, que m'ajudaven a escriure-les. També a Els Setze Jutges vaig trobar la complicitat necessària per anar definint uns textos que cada vegada expressessin millor el que tenia ganes de transmetre. Jo tenia dificultats per escriure i no acabava d'estar convençut dels meus textos. Em sentia atrapat pel que jo en deia la dictadura de la quarteta, que em condicionava completament. No hi havia manera que em sorgís d'una manera fluida el que volia expressar. En Josep Maria Espinàs, que sempre ha estat una persona ponderada i intel·ligent, em va fer veure les meves limitacions des del punt de vista literari i va tenir la paciència de corregir-me, per tal que jo pogués treure'n alguna cosa de profit. Sempre ha estat una persona molt apta per fer veure als altres el que no sabem veure. Només ens hem de fixar en els seus viatges a peu: se'n va al Priorat, hi camina uns dies i en torna amb un llibre en què ens descobreix coses del Priorat que els altres mai no hauríem sabut veure... Després també vaig tenir el privilegi que la Maria Aurèlia Capmany em va ajudar a escriure *L'estaca*. Primer ella va ser molt i molt crítica amb les meves cançons, que no li agradaven gens, però al final em va brindar la seva col·laboració, que em va ser molt útil. Sens dubte, no hauria pogut arribar a fer el que he fet sense el meu aprenentatge a la universitat i a Els Setze Jutges. La feinada d'Els Setze Jutges és fonamental per entendre com funcionava el país en aquell moment.»

Fotograma de *Llach, la revolta permanent*. / MEDIAPRO

La revolta permanent

● El 3 de març del 1976 feia més de tres mesos que Francisco Franco havia mort. Aquell dia, però, a Vitòria la policia estatal va comportar-se com si el dictador fos viu i va matar cinc treballadors en una carregada brutal contra una assemblea obrera multitudinària. En conèixer la notícia, Lluís Llach va compondre *Campanades a morts* per denunciar aquest acte de terrorisme d'estat. El 3 de març del 2006, a Vitòria la policia va tornar a carregar i va practicar detencions en una manifestació en record dels esdeveniments que van commoure la ciutat trenta anys enrere. Han passat tres dècades, teòricament de democràcia, i l'únic que ha canviat és que en aquesta segona ocasió qui va pegar no va ser la policia estatal, sinó la policia nacional basca. També el 3 de març del 2006 Llach va omplir el pavelló Fernando Buesa de Vitòria a la nit en un concert històric en què va interpretar *Campanades a morts*, acompanyat per l'Orquestra Simfònica de Vitòria, sota la direcció d'Enrique Ricci, i l'Orfeó Donostiarra. Ara queda constància de tot plegat en la pel·lícula documental *Llach, la revolta permanent*, de Lluís Danés (produïda per Mediapro amb el patrocini de Caixa Laietana), que s'estrena el 9 de març./ X.P.

DISCOGRAFIA

EN DIRECTE AL LICEU
(BMG-Ariola, 2002)
DVD amb el concert de presentació de *Jocs* al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

JUNTS
(Dindi Records, 2003)
Compacte amb el concert amb Josep Carreras al Palau Sant Jordi de Barcelona.

POETES
(BMG-Ariola, 2004)
Noves versions de les composicions de Llach escrites sobre textos de diferents poetes. Amb DVD.

QUE NO S'APAGUE LA LLUM
(Propaganda pel Fet!-Claus, 2005)
A Xàtiva amb Feliu Ventura. Amb DVD.

SALVADOR
(Sony-BMG, 2006)
Banda sonora de la pel·lícula *Salvador*, de Manuel Hueriga. Inclou una nova versió d'*l si canto trist*.

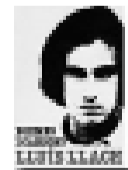

I.
(Claus Records, 2006)
Disc de comiat, amb una extraordinària adaptació d'un tema de Barbara.

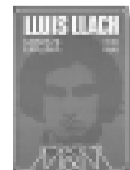
BIBLIOGRAFIA

Lluís Llach
Josep Moya-Angeler
(Edicions Don Bosco, 1974)
Entrevista al cantant.

Poemes i cançons
Lluís Llach
(Editorial Tres i Quatre, 1979)
Recull dels seus textos.

Catalogne vivre
J. Erwan i M. Legras
(Lattès, 1979)
Llach en francès en 1a. persona.

Lluís Llach. Un trobador per a un poble
J.M. Servià
(Puntual, 1982)
Primer estudi.

En la pàgina anterior, Lluís Llach en un concert l'any 1970 a l'antic pavelló d'esports de Girona, durant un sopar de la nit dels premis Bertrana. En aquesta pàgina, a dalt, durant el concert al Camp Nou, el 6 de juliol de 1985, i, a baix, en una fotografia no datada a l'inici dels anys setanta, i amb el seu millor amic, el poeta Miquel Martí Pol, l'octubre del 1993 durant la presentació del disc *Un pont de mar blava*, a Barcelona. /

MIQUEL BATALLER, JOAN CASTRO, ARXIU PRESENCIA I GLÒRIA MATEMALA.

Un disc de comiat i un espectacle amb gust de circ

● Lluís Llach va confessar fa uns quants anys que algun dia li agradaria preparar un espectacle amb elements del circ. Ha trigat a executar aquest seu antic projecte, però a la recta final de la seva carrera ha aconseguit dur-lo a Barcelona a l'escenari del Teatre Nacional de Catalunya. El resultat és *Tranvies Circus*, el muntatge que es va estrenar el gener amb molt d'èxit a la Sala Gran.

El creador i director de *Tranvies Circus* ha estat Lluís Danés, que col·labora amb Llach des que el 1998 es va fer càrrec de l'escenografia dels concerts de presentació del disc *9* i que ha dirigit també la pel·lícula *Llach, la revolta permanent*.

Somniem, la cançó de Llach que el 1979 va donar nom a un dels seus discos més estranys i que no forma part del seu repertori habitual, és el punt de partida de *Tranvies Circus*. Una mica a la manera d'algunes composicions de Léo Ferré llargues i programàtiques, *Somniem* evoca el poder de la imaginació per fer realitat el desig amb una voluntat que és recurrent en la trajectòria de Llach: la de mostrar camins cap a formes de vida més plaents que les convencionals, com els que es dibuixen al disc *Porrera*, en què reivindica uns valors allunyats dels de la societat de consum.

En les últimes setmanes també s'ha publicat l'últim disc de Llach, *i*, en el qual destaca l'adaptació al català d'una composició de Barbara, *Fins quan i per qui*. / X.P.

BIBLIOGRAFIA

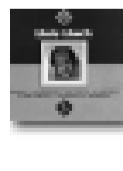
Lluís Llach
Història de les seves cançons
J.M. Espinàs (La Campana, 1986)
Viatge al món de Llach.

Lluís Llach.
La geografia del cor
Ytak (Alter Pirène, 1992)
Llach en clau francesa.

Lluís Llach
Carles Gàmez (Edicions Tres i Quatre, 1993)
Llach vist per creadors de diferents disciplines.

Lluís Llach
Pep Blay (SGAE, 1995)
Aproximació a la vida i l'obra de Llach orientada al públic espanyol.

Lluís Llach.
Un desig d'amor, un poble i una barca
B. Baudriller (Tiresias, 1997)
En francès.

Lluís Llach.
Alè de revolta
Víctor Mansanet (La Màscara, 1998)
Una altra biografia.

Lluís Llach.
Companys, no és això
Ignasi Riera (Rosa dels Vents, 2002)
Una biografia més, sense novetats.

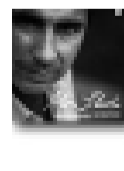
L'avi Siset
Ponç Feliu (Planeta, 2004)
Pròleg de Llach per a un llibre inspirat en la vida de l'avi Siset.

Lluís Llach,
el noi de Cal Vall
C. Bellmunt i J.R. Grau (Cossetània, 2004)
Sobre Llach i Porrera.

Tot Llach
Carles Gàmez (Edicions Tres i Quatre, 2005)
Tres llibres en un: biografia, lletres i partitures.

Món Llach
J.M. Morales i O. Jurado (Editorial Mina, 2006)
Fotos de Llach comentades per ell mateix.

Lluís Llach.
Sempre més lluny
J.M. Morales i O. Jurado (Txalaparta, 2006)
Una biografia completa.